

พระสงฆ์กับการเรียนรู้กฎหมายบ้านเมือง Monks and Laws Learning

บทคัดย่อ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายสูงสุดของการปกครองในทางโลก ส่วนพระวินัยในพระปาฏิโมกข์ เป็นเสมือนกฎหมายหลักในการปกครองของคณะสงฆ์ พระวินัยแต่ละสิกขาบทมีบทบัญญัติระบุมโทษแก่ผู้ละเมิดไว้ แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติระบุมโทษควบคู่ไปด้วย แต่มีระบุมโทษแก่ผู้ละเมิดไว้ในกฎหมายอื่นที่ออกตามความในกฎหมายรัฐธรรมนูญ การแบ่งกฎหมายทางโลกแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ กฎหมายเอกชน และกฎหมายมหาชน ส่วนพระวินัยจะมีลักษณะของกฎหมายเอกชน และกฎหมายมหาชนรวมกันอยู่ในฉบับเดียวกัน พระสงฆ์มีหน้าที่เช่นเดียวกับพลเมืองของประเทศ จึงมี 2 สถานะ คือสถานะที่เป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับข้อกฎหมายของรัฐ และสถานะที่พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยสงฆ์ โดยเฉพาะกฎหมายของรัฐ พระสงฆ์ต้องเรียนรู้เนื่องจากเป็นกฎหมายบ้านเมืองสำหรับทุกคน

ARTICLE INFO:

Author:

1.อดิศักดิ์ ตั้งปทุมชาติ

Adisak Tangpattamachart

นักวิชาการอิสระ

E-mail : adisakt.t@championfamily.in.th

Tel : 0932828111

คำสำคัญ : กฎหมายรัฐธรรมนูญ,

พระวินัยในพระปาฏิโมกข์,

สถานะของพระสงฆ์

Keywords: The Constitutional law,

The discipline in the Patimokkha,

The status of monks.

Article history :

Received : 05/10/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 12/11/67

Abstract

The Constitutional law is the main law or the highest law of worldly government. As for the Vinaya in the Patimokkha, it is like the main law for the administration of the Sangha. Each discipline has provisions specifying the punishment for violators. But the constitutional law does not have provisions specifying penalties along with it, but the punishment for violators is specified in other laws issued in accordance with constitutional law. Secular law is divided into two main types : private law and public law. As for the Vinaya, it has the characteristics of private law and public law together in the same version. The monks have the same duties as citizens of the country. Therefore, there are 2 statuses : the status of being a citizen of the state that must be subject to state law and the status that monks must live within the framework of the Dharma and discipline of the Sangha. Especially the laws of the state that monks must learn, because it is a national law for everyone.

บทนำ

ในสังคมขนาดใหญ่การอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสังคมของบรรพชนหรือสังคมของคฤหัสถ์ก็ตาม จะดำเนินไปได้อย่างมีสันติสุขยาวนานแค่ไหน ย่อมขึ้นอยู่กับหลักการแห่งการประนีประนอมผลประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งจะทำให้คนส่วนใหญ่ในแต่ละสังคมยอมรับ และเกิดความรู้สึกร่วมกันอย่างแท้จริง กฎหมายหลักของบ้านเมืองที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และต้องปฏิบัติตามนั้นเป็นผลประโยชน์ที่แต่ละคนหรือแต่ละสังคมได้สร้างขึ้น และรับสิ่งที่ได้มาจะมีความเหมาะสม ถูกต้อง และชอบธรรมเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และปริมาณงานที่แต่ละสังคมรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันของคนในแต่ละสังคมก็จะดำเนินกันไปอย่างมีสันติสุขถาวร ในส่วนสังคมของพระสงฆ์ก็เป็นสังคมเก่าแก่ที่ดำรงอยู่คู่กับสังคมของมนุษย์มานานนับตั้งแต่สมัยบรรพกาล เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทย ก็มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นมาเพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้ในรูปแบบกฎหมายเพื่อปกครองกันเอง ซึ่งเป็นมาตรการอันสำคัญในการผดุงรักษาธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับก็ไม่ใช่พระธรรมวินัย แต่เป็นกฎหมายแผ่นดินที่ฝ่ายอาณาจักรตราขึ้นไว้สำหรับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผดุงรักษา และส่งเสริมพระธรรมวินัย การตีความพระธรรมวินัยจะนำไปหักล้างกับข้อกฎหมายหลักของบ้านเมืองไม่ได้ แต่จะต้องตีความไปในทางรักษาพระธรรมวินัยไว้ให้เคร่งครัดที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การประพฤติปฏิบัติตนของภิกษุทุกยุค ทุกสมัยจึงมีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไป เพราะนอกจากจะต้องประพฤติดีดมั่นในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว พระสงฆ์ยังต้องเรียนรู้ และปฏิบัติตามกฎหมายแผ่นดิน และจารีตของแต่ละสังคมอีกด้วย ถ้าหากล่วงละเมิดส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึงอีกส่วนหนึ่งด้วย แม้ว่าเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญของสังคมประชาธิปไตย โดยกำหนดให้ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระก็ตาม แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ประเทศไทยเองก็ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงออกทางความคิด การกระทำ และคำพูดได้ ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดกฎหมาย บ้านเมือง

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงบทบาท หน้าที่ สถานะของพระสงฆ์ ในฐานะที่เป็นประชาชนไทยโดยทั่วไปคนหนึ่งที่ต้องดำรงชีพ เช่นสุจริตชน และอยู่ภายใต้กฎหมายไทยเช่นกัน

กฎหมายคืออะไร

ด้วยสถานะกฎหมายหลักของบ้านเมืองที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และต้องปฏิบัติตาม และพระสงฆ์ก็เป็นพลเมืองของรัฐด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องเรียนรู้กฎหมายด้วยเช่นกัน กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์หรือแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมที่มีลักษณะบังคับ ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม และความสงบสุขของสังคม นักกฎหมายเกือบทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าในฝ่ายตะวันตกหรือฝ่ายตะวันออก มีความเชื่อในทางกฎหมายตรงกันว่า กฎหมายขึ้นอยู่กับเหตุผล (reason) ซึ่งเหตุผลมีอยู่แล้วในธรรมชาติ ความถูก ผิดชอบ มิชอบ จะไม่เปลี่ยนแปลงไปโดยอำนาจ (power) หรืออำเภอใจ (arbitrary will) ของผู้มีอำนาจแห่งรัฐได้ แนวความคิดหรือความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) ซึ่งสอดคล้อง และเป็นไปตามหลักของพุทธศาสนาที่ว่า “เอ ธมมา เหตุปภวา เตสึ เหตุ ตถาคโต เตสญจ โย นิโรธ เอว วาที มหาสมโณ” ซึ่งมีความหมายว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าทรงแสดงเหตุธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติ ทรงสั่งสอนอย่างนี้” ซึ่งอธิบายถึงสรรพสิ่งทั้งหลายย่อมมีมูลเหตุ พระพุทธเจ้าทรงสอนถึงมูลเหตุ และทรงสอนถึงความดับมูลเหตุแห่งความทุกข์ร้อน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้คนรู้จักเหตุ และผล ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย ให้คิดนึก ไตร่ตรองเสียให้ดีกว่าแล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดีแล้ว มิใช่เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลัง

อย่างไรก็ดีในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ได้มีนักกฎหมายอีกพวกหนึ่งเห็นว่ากฎหมายขึ้นอยู่กับอำนาจใจของผู้บัญญัติกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายย่อมหาเหตุผลไม่ได้ ประเทศที่ถือทฤษฎีนี้ก็คือประเทศอังกฤษ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายชื่อจอห์น ออสติน (John Austin, 2333-2402) ซึ่งถือหลักว่า “กฎหมายเป็นคำบัญชาของผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมืองของชุมชนแห่งนั้น” เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของคำบัญชาที่เป็นกฎหมาย ออสตินจึงใช้คำว่า "Positive Law" ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่บุคคลผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมืองของชุมชนออกใช้บังคับกับคนในชุมชนดังกล่าว โดยเรียกนักกฎหมายพวกนี้ว่าเป็นพวก “Positivism” และแนวความคิดนี้ยังถูกเรียกว่า “ปรัชญากฎหมายบ้านเมือง” (The Positive Law Theory) เหตุที่เกิดความคิดเห็นเช่นนี้ขึ้น ก็เนื่องมาจากในระยะสามสี่ร้อยปีที่ผ่านมา เริ่มมีการบัญญัติกฎหมายโดยรัฐอธิปไตยมากขึ้น มีการบัญญัติกฎหมายใหม่ และเปลี่ยนแปลงยกเลิกกฎหมายเก่าแทบทุกวัน ทำให้รู้สึกว่ากฎหมายนั้นได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจใจของผู้มีอำนาจ จะหากฎเกณฑ์ที่แน่นอนไม่ได้ แต่แท้ที่จริงแล้ว กฎหมายหาได้ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองหรือของฝ่ายนิติบัญญัติแต่อย่างเดียวไม่ เพราะกฎหมายมีมากมาย และมากเหตุผลซึ่งเป็นสากลสภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ แม้ส่วนที่ตราขึ้นโดยอำนาจใจของรัฐหรือของผู้มีอำนาจ เมื่อตราขึ้นแล้วในการตีความข้อกฎหมายก็ยังคงอยู่ในกรอบของเหตุผล ดังเช่นตัวอย่างที่นักกฎหมายผู้มีชื่อเสียงอย่าง ยิงท่านหนึ่งเล่าว่า

“กฎหมายแพ่งว่าด้วยการบังคับจำนอง แต่เดิมมีกฎหมายอยู่ดีๆ ว่าถ้าเจ้าหนี้บังคับจำนองได้เงินไม่พอใช้หนี้ ให้เจ้าหนี้เรียกเอาจากลูกหนี้ได้อีกจนครบ แต่ต่อมามีนักการเมืองไปหาเลี้ยงกับคนที่เป็นลูกหนี้ เขาจึงไปแก้กฎหมายว่าถ้าเจ้าหนี้บังคับจำนอง ลูกหนี้ได้เงินไม่พอใช้หนี้ ให้ลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นไปเลย ซึ่งหมายถึงลูกหนี้ไม่ต้องใช้หนี้ส่วนที่ขาดอีกต่อไป ตามความจริงแห่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ หลังจากนั้นกฎหมายที่แก้ไขขึ้นใหม่นี้ได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้มาก แต่เพราะเงินอยู่ในกระเป๋าเป็นของเจ้าหนี้ เมื่อออกกฎหมายไม่ดีไม่เป็นธรรมแก่เขา เขาก็ไม่ควักเงินออกให้กู้ยืมแก่ลูกหนี้อีกต่อไป แล้วความเดือดร้อนก็ไปตกอยู่แก่คนที่มีความจำเป็นต้องการกู้เงินเขาใช้ ครั้นลูกหนี้จะกู้เงินให้ได้ก็ต้องทำสัญญาให้ไว้แก่เจ้าหนี้เป็นการแก้กฎหมายกลับไปใหม่ว่า ถ้าเจ้าหนี้บังคับจำนองแล้วได้เงินไม่พอใช้หนี้ ให้เรียกเอาจากลูกหนี้ได้จนครบ ถ้าว่ากันตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 733 แล้ว สัญญานี้เป็นโมฆะจะใช้ไม่ได้ แต่อำนาจศาลไทยก็ยังตัดสินว่าใช้ได้ จึงเป็นคดีในหลักสมดุระหว่างอำนาจนิติบัญญัติบริหารกับอำนาจตุลาการว่า เมื่อกฎหมายออกมาไม่ดี ศาลจะใช้อำนาจตุลาการไม่ยอมรับสิ่งที่บังคับให้ออกมาก็ได้ ก็เหมือนกับไม่ได้ใช้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้ง กฎหมายก็ยังคงดำเนินไปภายในกรอบแห่งเหตุผลอยู่นั่นเอง เพราะถึงอย่างไรความถูกต้อง ชอบ หรือมิชอบ ก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปโดยอำนาจแห่งรัฐได้ อำนาจศาลยังคงวินิจฉัยคดีโดยอาศัยหลักแห่งเหตุผลอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง

ความเชื่อว่ารัฐอธิปไตยเป็นสิ่งสูงสุดจะทำผิดไม่ได้ เริ่มเสื่อมความนับถือลงในวงการกฎหมายของยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะในประเทศเยอรมนี ประสบการณ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ให้นักกฎหมายเยอรมนีซึ่งเคยเชื่อว่ากฎหมายขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของรัฐอธิปไตย และรับใช้ผู้มีอำนาจของรัฐด้วยความสบายใจที่สุดก็ได้สิ้นสุดลง เพราะพวกเขาเหล่านั้นถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของนักกฎหมายที่จะต้องไปคำนึงว่ากฎหมายที่ออกมามีควรหรือไม่ควร ชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ เขาจะถามแต่ว่ากฎหมายที่ใช้นั้น

บัญญัติโดยผู้มีอำนาจหรือไม่ ซึ่งในที่สุดพวกเขาต้องยอมรับว่าความคิดดังกล่าวว่าผิดพลาดอีกครั้ง เพราะกฎหมายไม่ใช่เรื่องของอำนาจล้วนๆ แต่กฎหมายประกอบด้วยเหตุผลซึ่งมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ความคิดเรื่อง “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) จึงเริ่มฟื้นฟูลูกขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

โดยสรุปกฎหมาย ก็คือข้อบังคับ กติกาของรัฐหรือของชาติ กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้บังคับ ควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม ให้ปฏิบัติตาม หากมีการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดและได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ และกฎหมายได้ถูกตราขึ้นมาเพื่อคนในสังคม ไม่ได้รับใช้ผู้มีอำนาจ และกฎหมายถูกตราขึ้นโดยธรรมชาติของเหตุและผล

ประเภทกฎหมาย

กฎหมายบ้านเมืองถูกกำหนดให้มีหลายประเภทตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นพระสงฆ์ควรศึกษาเรียนรู้เป็นเบื้องต้น การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายนิยมทำกันในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น จะไม่นิยมแบ่งแยกประเภทของกฎหมาย การแบ่งประเภทของกฎหมายจะแบ่งออกเป็นประเภทใดบ้างต้องพิจารณาจากลักษณะในการแบ่ง ซึ่งจะมีการแบ่งใน 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ แบ่งตามระบบกฎหมาย แบ่งตามลักษณะการใช้กฎหมาย และแบ่งตามเนื้อหาของกฎหมายดังนี้

3.1 การแบ่งตามระบบกฎหมาย

ระบบกฎหมายที่ใช้กันในปัจจุบันมีอยู่สองระบบคือ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร การแบ่งประเภทของกฎหมายตามระบบกฎหมายจึงแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ดังนี้

(1) กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutory Law)

กฎหมายลายลักษณ์อักษรคือ กฎหมายที่วางหลักเกณฑ์ของข้อกฎหมายไว้ชัดเจนแน่นอน โดยบันทึกเป็นประโยคข้อความเกี่ยวกับหลักกฎหมายในแต่ละเรื่องนั้น ๆ กฎหมายลายลักษณ์อักษรมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นต้น ตัวอย่างกฎหมายเหล่านี้ คือ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติประกันสังคม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ เป็นต้น

(2) กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือกฎหมายจารีตประเพณี (Customary Law)

กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือกฎหมายจารีตประเพณี คือ กฎหมายที่ใช้คำอธิบายเหตุและผลในคำวินิจฉัยของศาลสูงที่ตัดสินคดี ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเป็นหลักกฎหมาย โดยนำจารีตประเพณีมาเป็นเหตุผลในการวินิจฉัยเป็นส่วนใหญ่ หลักกฎหมายแต่ละเรื่องของกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนี้ จะไม่บันทึกเป็นมาตราหรือเป็นข้อ ๆ เหมือนอย่างกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่จะบันทึกไว้ในรูปของคำพิพากษาของศาล

3.2 การแบ่งตามลักษณะการใช้กฎหมาย

การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะการใช้ เป็นการแบ่งโดยคำนึงถึงบทบาทของกฎหมายในการนำไปใช้เป็นหลักซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) กฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law)

กฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิ และหน้าที่ของบุคคลทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง และกล่าวถึงการกระทำที่กฎหมายกำหนดเป็นองค์ประกอบแห่งความผิด กฎหมายสารบัญญัติทางอาญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่บัญญัติความผิดทางอาญา และกำหนดโทษทางอาญาไว้ ส่วนกฎหมายสารบัญญัติทางแพ่ง ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนกฎหมายอื่น ๆ ที่บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในทางแพ่ง

ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ดังนั้นทั้งมาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในทางอาญา กล่าวคือ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในชีวิตและร่างกาย และขณะเดียวกัน มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็บัญญัติให้ทุกคนมีหน้าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิในชีวิตร่างกายผู้อื่น กฎหมายตามตัวอย่างนี้จึงจัดเป็นรูปของกฎหมายสารบัญญัติ

(2) กฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural Law)

เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติ กล่าวคือ การจะนำเอากฎหมายสารบัญญัติไปใช้จำเป็นต้องมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการซึ่งเราเรียกว่ากฎหมายวิธีสบัญญัติไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย กฎหมายวิธีพิจารณาความต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน เป็นต้น กฎหมายวิธีสบัญญัติจะกำหนดถึงวิธีการและขั้นตอนในการใช้กฎหมาย ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดตั้งแต่อำนาจของเจ้าหน้าที่ พนักงานของรัฐในการดำเนินคดีอาญา การร้องทุกข์ การสอบสวนคดีโดยเจ้าพนักงาน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาคดี การพิพากษาคดีในศาล การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็จะกำหนดเริ่มตั้งแต่การนำคดีแพ่งมาฟ้องร้องต่อศาล หลักเกณฑ์การฟ้องคดี การพิจารณาคดี และการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา

ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 157 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีอาญา ให้ยื่นฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งที่มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”

อย่างไรก็ดี ทั้งกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติต่างก็มีความสำคัญซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาขึ้น เราจะรู้ได้ว่าเป็นความผิดทางอาญาก็เมื่อตรวจดูจากตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ว่าเข้าลักษณะองค์ประกอบความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมาย และบทลงโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่ กฎหมายที่กำหนดองค์ประกอบความผิดและโทษจึงเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ส่วนกฎหมายที่กำหนดวิธีการและขั้นตอนในการใช้กฎหมายบังคับจึงเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ แต่ทั้งนี้กฎหมายบางฉบับก็มีทั้งส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติปะปนกันอยู่ เช่น พระราชบัญญัติล้มละลาย ซึ่งมี

ทั้งหลักเกณฑ์องค์ประกอบของกฎหมายและสภาพบังคับ แต่ขณะเดียวกันก็มีบทบัญญัติซึ่งกล่าวถึงวิธีการดำเนินคดีล้มละลายอยู่ด้วย จึงทำให้เป็นกฎหมายทั้งสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติ

3.3 การแบ่งตามเนื้อหาของกฎหมาย

การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายตามเนื้อหาของกฎหมายนั้นสามารถแบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ กฎหมายมหาชน (Public Law) และกฎหมายเอกชน (Private Law) ทั้งนี้กฎหมายได้ให้ความหมายของกฎหมายมหาชน และกฎหมายเอกชนไว้แตกต่างกัน จากความเห็นของนักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถให้คำอธิบายอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนได้ดังนี้

(1) กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่กำหนดถึงฐานะและอำนาจหน้าที่ของรัฐและพลเมืองของรัฐ หรือความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับรัฐ หรือรัฐกับพลเมือง ได้แก่ กฎหมายอาญา กฎหมายปกครอง กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นต้น

(2) กฎหมายเอกชน เป็นกฎหมายที่กำหนดฐานะของเอกชน (บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) และวางระเบียบในเรื่องความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนด้วยกัน ได้แก่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

พระสงฆ์กับกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายยุติธรรม

พระสงฆ์เป็นบุคคลธรรมดา แต่มีกรอบวิถีทางดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากพลเมืองทั่วไปอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าจะเป็นบุคคลที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่ แต่ด้วยความศรัทธาต่อคุณธรรมอันยิ่งยวดในพุทธศาสนา จึงต้องยอมละความสุขแบบชาวโลกมาแสวงหาธรรมที่เหนือโลก และทำที่ดีที่สุดก็ย้อนกลับมาเป็นคุณต่อสังคมไทยอยู่นั่นเอง บทบาทพระสงฆ์ไทยที่มีคุณต่อสังคมนั้นเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นมาทุกยุคทุกสมัย พระสงฆ์มีคุณูปการมากเกินที่จะพรรณนาได้ ตั้งแต่การรักษาความเป็นชาติไทยเคียงคู่มาร่วมกับสถาบันพระมหากษัตริย์สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม ส่งเสริมให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาในอีกมุมหนึ่งพระสงฆ์เกือบจะถูกกลืนหายไปจากสังคมไทย หากจะกล่าวไปแล้ว ในกฎหมายรัฐธรรมนูญมิได้มีบทบัญญัติใดที่จะส่งเสริม หรือรับรองสถานะพระสงฆ์ให้มีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่ว ๆ ไป ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสถาบันศาสนา อันเป็นสถาบันหลักของประเทศ ในทางกลับกันกลับต้องถูกจำกัดสิทธิหลายประการในทางกฎหมาย อาทิเช่น พระสงฆ์ทำหนังสือเดินทางไปต่างประเทศ (Passport) ยากกว่าบุคคลธรรมดา พระสงฆ์ไม่ได้รับรัฐสิทธิการเข้าร่วมพิจารณาการออกกฎหมายได้ ไม่ได้รับสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้วยข้ออ้างว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ไม่ควรมุ่งเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจะเห็นจากบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 106 (2) บทบัญญัติว่าด้วย “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งถือว่าเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งคือ เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ในขณะที่พระสงฆ์ซึ่งมี 2 สถานะ คือสถานะที่หนึ่ง เป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมือนกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในพุทธศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิ เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมี ควรได้ เพราะเหตุที่นับ

ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” ส่วนสถานะที่สองพระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยสงฆ์ และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ป้องกันบุคคลผู้มีเจตนาไม่สุจริตมาอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของมวลชน และเป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะ ที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์เป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป

ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นพลเมืองของประเทศ กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดหน้าที่พลเมืองไว้ในหมวดหน้าที่ของชนชาวไทย จึงหมายความว่า พระสงฆ์มีหน้าที่เช่นเดียวกับพลเมืองของประเทศดังกล่าว และตามบทบัญญัติมาตรา 66 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” และมาตรา 67 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย” พระสงฆ์จึงมีหน้าที่ต้องรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 3699-3739/2541 เมื่อพนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ ได้ฟ้องจำเลย (กรณีสันตโศก) กับพวกรวม 80 คนที่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ฯ โดยในชั้นพิจารณา จำเลยได้ยกข้อต่อสู้ไว้ว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา พระสงฆ์ต้องถูกจำกัดภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ประเด็นนี้ได้นำขึ้นไปสู่ศาลฎีกา และศาลฎีกาได้พิพากษาว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 38 บัญญัติว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา มีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติ แต่ก็ได้บัญญัติแสดงความมุ่งหมายไว้ด้วยว่าการใช้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 บัญญัติขึ้นเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันมิให้บุคคลมีเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นเหตุให้ผู้ที่มีศรัทธาอยู่แล้วเสื่อมศรัทธา และไม่ก่อให้เกิดศรัทธามากขึ้นแก่ผู้ที่ไม่เคยมีศรัทธามาก่อนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จึงชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้กระทรวงกลาโหม ยังกำหนดให้พระสงฆ์มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารในฐานะประชาชนคนไทยคนหนึ่ง ส่วนในด้านสิทธิของพระสงฆ์ในเรื่องทรัพย์สินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ซึ่งมีอยู่ 3 มาตรา กล่าวคือในมาตรา 1622 ได้พูดถึงพระสงฆ์ที่จะเรียกร้อยเอาทรัพย์สิน มรดกของวัดในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ต่อมาถึงแก่กรรมภาพ ทรัพย์สินก็ให้ตกเป็นสมบัติของวัด และมาตรา 1624 หากทรัพย์สินเป็นของบุคคลก่อนที่จะมาบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนั้นย่อมเป็นของบุคคล คน ๆ นั้นไป

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า บางส่วนความเท่าเทียมกันของสังคมจะมีเฉพาะในฆราวาส แต่ในเบื้องหลังพระสงฆ์กลับถูกกลืนสิทธิไปในตัว ความพยายามรณรงค์ให้ได้มาในเรื่องสิทธิ จึงเป็นสิ่ง

สำคัญที่มีความชอบธรรม และไม่ล่วงละเมิดสิทธิของพระสงฆ์อีกต่อไป ทั้งหมดจึงเป็นหน้าที่ของกรรมการมหาเถรสมาคมไปแก้กฎระเบียบใหม่ที่พระสงฆ์ไม่ควรถูกลิดรอนสิทธิหากเห็นว่าสิทธินั้นพระสงฆ์พึงได้¹

ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นพลเมืองของประเทศตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และได้มีการบัญญัติว่าด้วยเฉพาะสิทธิการเลือกตั้งซึ่งพระสงฆ์ไม่ควรได้รับสิทธินี้ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ส่วนเรื่องพระสงฆ์มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารรับใช้ชาติในฐานะประชาชนคนไทยคนหนึ่งนั้นก็เป็นที่ถูกต้องเช่นกัน หากไม่มีระเบียบข้อนี้ออกมา ชายไทยก็จะนำสิทธิความเป็นพระสงฆ์นี้ไปเป็นข้ออ้างว่าไม่มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารรับใช้ชาติได้ ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาในขณะที่เป็นพระสงฆ์ก็ไม่ควรยึดติด เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่ต้องประพฤติดีมีนในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดมากกว่าการลุ่มหลงในทรัพย์สิน เงินทอง²

พระสงฆ์ไทยกับสิทธิทางกฎหมายในการไปเป็นพยาน

ในกรณีพระสงฆ์หากมีคดีความเกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม พระสงฆ์พึงควรเรียนรู้สิทธิกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งสิทธิของพระสงฆ์ สามเณรในกรณีที่หากจะต้องไปเป็นพยานในชั้นศาล พยานหลักฐานที่ โจทก์หรือ จำเลยนำมาสนับสนุนข้ออ้างของการต่อสู้ในคดีนั้นจะมี 3 อย่าง คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยาน การให้พยานมาศาลทำได้ 2 วิธี คือ นำมาเอง หรือขอให้ศาลออกหมายเรียกมา เรียกว่า พยานนำ และพยานบุคคลต้องสาบานตัว หรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ พระสงฆ์ สามเณรอาจถูกคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอ้างเป็นพยานในคดีแพ่งหรือคดีใดๆ ได้ ในฐานะพยานบุคคล ผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ เมื่อพระสงฆ์สมัครใจมาเป็นพยานก็เป็นได้ คำให้การเป็นไปตามความเป็นจริงที่รับรู้เห็นมา ไม่ผิดวินัยและกฎหมาย แต่ถ้าพระสงฆ์ไม่สมัครใจมาเป็นพยานย่อมมีสิทธิไม่เป็นพยานหรือเบิกความตอบคำถามใด ๆ ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ได้บัญญัติเรื่องพยานหลักฐานไว้ในลักษณะ 5 ประการและในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้ให้สิทธิเด็ดขาดแก่พระสงฆ์สามเณร แต่ให้สิทธิไว้ 3 ประการคือ

1. สิทธิไม่จำเป็นต้องไปศาล เมื่อถูกอ้างเป็นพยาน ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 108 ว่า “พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดั่งที่บัญญัติไว้ต้องไป ณ สถานที่ และตามวัน เวลาที่กำหนดไว้ แต่พยานต่อไปนี้ไม่จำเป็นต้องไปศาลดังกล่าวข้างต้น คือ (1) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินีนาถ พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดินไม่ว่าในกรณีใด ๆ (2) พระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนาไม่ว่ากรณีใด ๆ พระภิกษุสามเณรที่ถูกอ้างเป็นพยาน มีสิทธิไม่ไปให้การได้ จะขอให้ศาลมีหมายเรียกมาไม่ได้ และศาลจะไม่ออกหมายเรียกให้ เพราะรับรู้ถึงสิทธินี้ที่ต่างกับคนธรรมดาที่ถูกอ้างเป็นพยาน ซึ่งบุคคลธรรมดาหากไม่ยอมไปศาล ๆ จะออกหมายเรียกได้ และหากรับหมายเรียกแล้ว และไม่ยอมไปศาลอีก ศาลจะออกหมายจับมาขังไว้จนกว่าจะให้เบิกความได้ และยังมีความผิดฐานขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาลตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะทุกคนมีหน้าที่ให้ความสัตย์จริงแก่ศาลเมื่อได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์ในคดี เพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมตามกฎหมาย แต่ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรสมัครใจมาเป็นพยานที่ศาล ๆ จะอนุญาตให้นั่งเบิกความ ซึ่งผิดกับพยานบุคคล

¹สัมภาษณ์ นางสมถวิล เกตุพุม, ผู้ปฏิบัติธรรม และเจ้าของกิจการ บริษัท ดาต้าโปร จำกัด, 27 กันยายน 2567.

²สัมภาษณ์ ผศ.พล.อ.ต.ญ.ดร.ชญาดา เข้มเพชร, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 29 กันยายน 2567.

ทั่วไปซึ่งต้องยื่นเบิกความในคอกพยาน เว้นแต่จะเป็น คนชรา หรือคนป่วยที่ยืนให้การไม่ได้ ก็จะได้รับอนุญาตให้นั่งเช่นเดียวกัน ส่วนการที่พระสงฆ์ขอศาลไปเผชิญที่ที่สืบนั้น ศาลจะไปสืบถึงที่พัก หรือวัดที่พยานอยู่ แต่ถ้าหากอยู่ห่างไกลไม่สะดวกแก่ศาล และคู่ความ ก็จะเปลี่ยนมาให้การ ณ ที่วัดใกล้ ๆ ศาลก็ทำได้ วิธีต้อนรับศาล และคู่ความก็เพียงจัดโต๊ะเก้าอี้ให้ผู้พิพากษานั่งจดคำให้การ ส่วนพยานจะนั่งบนยกพื้น หรือเก้าอี้ให้การก็ได้

2. สิทธิพระสงฆ์ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ การสาบานหรือปฏิญาณเป็นส่วนประกอบเบื้องต้นของคำเบิกความหรือคำให้การของบุคคลทั่วไป จะขาดไม่ได้หากขาดไปคำเบิกความนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ เพราะมีกฎหมายบัญญัติบังคับไว้ว่า “ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตน ตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน การกล่าวคำปฏิญาณจะต้องให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน เว้นแต่บุคคลที่ได้รับการยกเว้น (มาตรา 112) เหตุที่ให้พยานสาบานหรือปฏิญาณก่อนเบิกความ เพื่อให้พยานได้สำนึกหรือตระหนักถึงความรับผิดชอบในคำให้การของตนต่อศาล ซึ่งจะใช้เป็นหลักฐานในการตัดสินคดี และเพื่อให้พยานให้การด้วยความสัตย์จริง ไม่กล้านำความเท็จมากล่าว จึงอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาว่าจะให้โทษ เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิพลเหนือชีวิตอาจลดบันดาลให้มนุษย์มีเคราะห์กรรมได้หากกล่าวคำเท็จ

3. สิทธิไม่เบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ เมื่อพระสงฆ์ไม่ประสงค์จะเบิกความหรือตอบคำถามนั้น ๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 115 ว่า “พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา แม้ม้าเป็นพยานจะไม่ยกเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ต่างกับบุคคลธรรมดาซึ่งต้องเบิกความหรือตอบคำถามทุกคำถาม

สรุปความว่า พระสงฆ์นั้นไม่ยอมเป็นพยานเสียเลยก็ได้ หากยอมเป็นพยานจะไม่ไปศาลก็ได้ และไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณก่อนเบิกความ จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ที่ไม่ประสงค์จะตอบก็ได้ กฎหมายให้สิทธิพิเศษไว้

สรุป

พระสงฆ์ต้องเรียนรู้กฎหมายบ้านเมือง ซึ่งกฎหมายบ้านเมือง หมายถึง

- 1.ระเบียบข้อบังคับความประพฤติของพลเมืองทุกคนที่อยู่ในรัฐ
- 2.กฎหมายบ้านเมือง ตราขึ้นโดยผู้มีอำนาจสูงสุด
- 3.กฎหมายบ้านเมือง เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้มีคุณค่า และใช้คุณค่านั้นเพื่อประโยชน์แก่สังคม
- 4.กฎหมายบ้านเมือง ช่วยให้สังคมสงบเรียบร้อยก่อให้เกิดความเป็นธรรม และวางรากฐานสิทธิเสรีภาพของสมาชิกในสังคม

เจตนารมณ์ของกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่การปกป้องคุ้มครอง และดำรงไว้ซึ่งสิทธิหน้าที่ของปัจเจกชน พลเมืองของสังคม และของรัฐ เมื่อสิทธิและหน้าที่เหล่านี้ได้รับการรักษาไว้ ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข สังคมจะสงบเรียบร้อย และบรรลุถึงการปกครองที่ดีสุดยอด กฎหมายจึงเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายที่ชาญฉลาด ที่จะวางกฎต่าง ๆ ทั่วไปเพื่อให้สมาชิกแห่งประชาคมนั้นมีชีวิตที่ดีเพื่อที่จะพัฒนาจิตใจของพลเมือง พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศเหมือนประชาชนทั่วไป จึงต้องทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ดังนี้ด้วย กล่าวคือ

- 1.พระสงฆ์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมืองที่ควรทราบ
- 2.สามารถนำหลักกฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบไปใช้ในการบริหารกิจการของคณะสงฆ์

3. เพื่อให้มีความรู้ และความเข้าใจกรณีตัวอย่างที่ศาลตัดสินเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมือง
ที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

4. เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับกฎหมายบ้านเมือง

บรรณานุกรม

- กีรฎุมิ กิตติยาคิษฐ์. (2556). รายงานเรื่อง สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยศาล
รัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2564). สังคมกับกฎหมาย. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. มหาวิทยาลัย.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2535.
- ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499.
- ฝ่ายกฎหมาย สนพ. (2559). กฎหมายประจำบ้าน. กรุงเทพฯ : บริษัท ยูโรปาเพลส จำกัด.
- พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับหลวง 45 เล่ม. อรรถกถา มหาวรรค ภาค 1 มหาชนธกะ พระสารีบุตรและ
พระโมคคัลลานะบรรพชา.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.
- รชฎ เจริญจำ. (2565). เทคนิคการชักความให้ชนะคดี. กรุงเทพฯ : หจก. พิมพ์อักษร.
- วิชา มหาคุณ. (2559). การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. มหาวิทยาลัย.
- สมยศ เชื้อไทย. (2566). นิติปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. มหาวิทยาลัย.
- สุเมษ จานประดับ. (2560). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ : บริษัท แอคทีฟ
พรีน จำกัด.
- โสต สุตานันท์. (2557). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด.